

HEPİMİZ GÖÇMENİZ, HEPİMİZ YABANCIYIZ

Prof. Dr. Asker KARTARI

Khas öğretim üyesi

Yabancıydılar, vatandaş oldular.
Göçmendiler, yerliler gibi doğup doydukları yerlere
sahip çıkmaya başladılar.
Şimdi tatil için Antalya'ya gelen yakışıklı,
karayağız delikanlıya soruyorsunuz “nerelisin?” diye,
“Münihliyim abi” diyor.

İstanbul'da Küçük Mustafa Paşa Mahallesi'ne ünlü Cibali Karakolu'nun yanındaki Cibali kapısından girer de dosdoğru yürürseniz, karşınıza Beyaz Ev dediğimiz, Kadir Has Üniversitesi'nin bazı birimleri ve Sosyal Sorumluluk Derneği bürosunun bulunduğu üç katlı, beyaz boyalı, ahşap cumbalı Osmanlı evi çıkar.

Sağa kıvrılıp yukarı doğru çıkarken yavaş yavaş modern İstanbul'dan ayrılıp, Orhan Pamuk'un romanlarında betimlenen eski İstanbul'a girdiğinizi hissedersiniz. Kırmızı tuğla döşeli tertemiz bir sokağın sol yanında küçük bir park, sağ tarafında ise ikişer, üçer katlı binalar vardır.

Parkta oturanların çoğu karşıdaki kahvehanenin müdavimleri ya da üniversitenin öğrencileri ya da çalışanlarıdır. Kahvenin bulunduğu binanın birinci katında, ahşap kenarlı, dantelli perdeleri dışarıdan görünen pencerenin altında bir tabela görünür: "Fevzi Çakmak Köyü Güzelleştirme ve Kalkındırma Derneği".

DOĞDUM, BÜYÜDÜM, İSTANBULLUYUM

Rektör Prof. Dr. Mustafa Aydın'ın mahalle sakinleriyle mutad sohbetlerinden birine dahil olunca sorup öğrendim. Bina derneğe aitmiş. Geçen yüzyılın ellili yıllarında Giresun'un, eski adı Zihar olan, Fevzi Çakmak Köyü'nden göçüp gelenler 1962 yılında kurmuş bu derneği.

Önce binada bir büro kiralamışlar. Sonra bürodan başlayarak binanın büyük kısmını satın almışlar. Giresun-Alucra'nın bir köyünden İstanbul'a göçenlerden yaklaşık bin 500'ü bu derneğe üyeymiş. Nişan, sünnet, düğün gibi törenlerini, eğlencelerini bu binanın salonunda yapar, sık sık burada toplanıp hasret giderirlermiş. Alt kattaki kahveyi aynı köyden Mustafa Çin işletiyor. Aynı zamanda derneğin yönetim kurulunda. "Ben burada doğdum, büyüdüm" diyor... "İstanbuluyum"...

Vişneçürüğü boyanın albenisiyle parlayan binanın bir sokak ötesinde Müstantik Caddesi uzanır. Oraya çıktığınızda "mahallenin çarşısına geldiniz" demektir. Sağlı sollu lokantalar, alçak iskemleli kahvehaneler, manav ve balıkçılar, tuhafiyeden hırdavata, telefoncudan saatçiye, marangozdan beyaz eşyacıya kadar sıra sıra dükkanların önünden geçersiniz.

ATALARI GÖÇMEN, ONLAR YERLİ

Bir zamanlar İstanbul'un gayrimüslim sakinleri tarafından imar edilmiş mahallede şimdi yurdumuzun farklı yerlerinden gelmiş insanlar yaşıyor. Evleri, dükkânları, taş mektep ve kubbeli hamamıyla hala tarihi dokusunu korumakta olan mahalle yeni sakinlerinin getirdiği farklı ses ve nefeslerle yaşar olmuş.

Manav Nazım doğma büyüme Küçük Mustafa Paşalı. En iyi mevsim meyvelerini en uygun fiyata satar. Vurgularından nereli olduğunu anlarsınız ama o İstanbulludur. Lokantacı Birol da Nazım gibi Rize kökenli. Dedesi gelip lokanta açmış Cibali'de. Babası ve amcasından sonra, doğma büyüme İstanbullu Birol işletiyor lokantayı.

Ataları göçmen olarak gelse de onlar artık yerli olmuş. Yabancılar, yani bize mahallelerinin yakın geçmişi hakkında bilgi veriyorlar. Önce yabancı, sonra göçmen sonra da sahibi oldukları bu mahalle şimdi onlarla yaşıyor.

GÖÇMEN DEYİNCE AKLA 'ALAMANCILAR' GELİR

Bu yıl, Avrupa'ya işçi gönderilmesinin 50. yılı olduğu için 'göçmen' denince hemen akla Almanya'daki insanlarımız geliyor.

İkinci Dünya Savaşı'nda yenik düşen Almanya ikiye bölünüp de doğusu Sovyetler Birliği'nin güdümünde kalınca, Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere, müttefikleri İngiliz ve Fransızlar; Batı Almanya'nın kapitalist düzende kalkınması için ellerinden geleni yaptılar.

Yetişmiş insan gücü, kültürel nitelikleri ve sağlam altyapısı, Almanya'nın bu desteği ekonomik ve teknolojik gelişme yönünde kullanıp kısa zamanda kalkınmasına olanak sağladı. Sanayi ve tarımsal üretim için gerekli emek kaynağı ise ekonomik sıkıntı içinde olan komşu ülkelerdi. 1950'lerin başlarından itibaren, öncelikle İtalya, İspanya ve sonra Yugoslavya'dan, onlar yetmeyince Yunanistan'dan ve nihayet Türkiye'den işçi alındı.

ALMANLAR İŞÇİ İSTEDİLER, İNSANLAR GİTTİ

Türkiye ile Almanya arasında 31 Ekim 1961 tarihinde 'Türk-Alman İşgücü Anlaşması' imzalandı ve işçi göçü resmi olarak başladı. Bu tarihten itibaren çok sayıda insanımız, başta Almanya

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ'NİN CIBALI KAMPÜSÜ'NDE ÇALIŞMANIN BİRÇOK AVANTAJI VAR. BUNLARDAN BİRİ DE KENTLE İÇ İÇE YAŞAMAK. ESKİ TÛTÛN FABRİKASINDAN MÛKEMMEL ÜNİVERSİTE BİNALARI ÇIKARTAN MİMAR MEHMET ALPER ÜNİVERSİTENİN KENTLE BAĞINI KOPARMAMIŞ. KAMPÛS'DEN DIŞARI ADIMINIZI ATTIĞINIZDA, KENDİNİZİ YAŞAYAN BİR KENTİN SOKAKLARINDA, SICAĞKANLI MAHALLE ESNAFI İLE SELAMLAŞIRKEN BULUYORSUNUZ.

olmak üzere Fransa, Hollanda, Belçika ve diğer Avrupa ülkelerine gitti.

Bu 'yabancı işçiler'in amacı çok çalışıp, birkaç yılda kazandıkları para ile memlekete dönerek kendi yaşamlarını garanti altına almaktı. Almanlar'ın istediği de buydu. Öyle olmadı. Almanlar "işçi istediler, insanlar gitti".

Türkler ise gurbetten dönemediler bir türlü. Önce erkek çocuklarını, sonra eşlerini, sonra da bütün ailelerini gurbete götürdüler. "Çocuklar iş bulsun dönerim" diyenler torunlarını da büyüttüler orada, ama bir türlü göçmen olduklarını kabullenemediler. İlk yıllarda köylerine kasabalarına yaptıkları evlerin, aldıkları tarlaların, arsaların çocuklarına kalacağını sanıyorlardı.

İŞÇİ DÖVİZİ KAYNAĞI KURUDU

Çocukların dönmeyeceğini anlayınca yatırım yön değiştirdi ve 'işçi dövizi' kaynağı yavaş yavaş kurudu. Alman maliyeciler T.C. Merkez Bankası'nın Frankfurt bürosunu basarak evraka el koyunca, Merkez Bankası'nda yüksek faizde parası bulunan Türkler Alman Finanzamt'ına büyük cezalar ödemek zorunda kaldı. Merkez Bankası'nın dövize verdiği yıllık yüzde 10'luk faizler, 'süper döviz hesapları' yavaş yavaş kalktı ortadan.

Türkiye'de, hangi ülkede çalıştıklarına bakmaksızın, 'Almancı' diyorlardı onlara. Kapıkule'den geçen her Almancı'nın gümrüklerle ilgili hikâyeleri vardır. Rüşvetten aldatmacaya, fahiş fiyat isteyen satıcılardan kendilerini soyan akrabalara kadar birçok konuyu içeren hikâyeler.

Alman tarafı da anlamadı önceleri durumu. 'Gastarbeiter' diyerek konuk olduklarını sürekli hatırlattığı bu insanlara, kesin dönüş koşuluyla fazladan para verdi, erken emeklilik hakkı tanıdı. Ama dönenler memleketlerinde tutunamayınca mahkeme kararıyla yeniden Almanya'ya yerleşti. Hem de çıkmamacasına.

Aradan 50 yıl geçti. Nihayet taraflar göçmenliği, moda deyişle, içlerine sindirmeyi başardı. Almanlar göçmenleri asimile etme, göçmenler ise entegrasyona direnme inadından vazgeçme yolunda önemli adımlar attılar. Yeni adlarıyla 'Avrupalı Türkler' belediyelere, eyalet meclislerine, federal parlamentoya ve Avrupa

Parlamentosu'na üye oldular. İçlerinden sanatçılar, politikacılar, bilim insanları, iş adamları çıktı.

NERELİSİN? MÜNİHLİYİM ABİ

Yabancıydılar, vatandaş oldular. Göçmendiler, yerliler gibi doğup doydıkları yerlere sahip çıkmaya başladılar. Şimdi tatil için Antalya'ya gelen yakışıklı, karayağız delikanlıya soruyorsunuz "nerelisin?" diye, "Münihliyim abi" diyor. Ataları Rize'den göçüp gelen Manav Nazım, kökleri Alucra'da kalmış kahveci Mustafa nasıl doğma büyüme İstanbullu ise, Mehmetler, Aşçeler de Münihli, Könlü artık.

Küçük Mustafa Paşa Mahallesi'nde gezinirken çıkıp Almanyalar'a gittik. Türkiye gibi bir ülkede yaşayıp da göçten, göçmenlikten nasibini almayan mı var? Hemen hepimizin geçmişinde bir göç hikâyesi yok mu?

Göç ve göçmenlik insanlık tarihinin oluşmasında ve yeni uygarlıkların ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır. Belirli meslekleri icra etmek ve ekonomik faaliyetlerde bulunmak amacıyla geçici yer değiştirmeleri ifade eden emek göçü, bizim kültürümüzde 'gurbet' kavramında ifadesini bulmuş ve hemen hemen bütün Balkan dillerinde, günümüzde bile aynı anlamda kullanılıyor.

TANRI MİSAFİRİ, GURBET VE GÖÇMENLİK

Kafkaslardan başlayarak bütün Avrupa kıtası tarihsel süreç içinde göçlerin hedefi olmuş ve Anadolu'nun insan profili de bu göçlerin sonucunda oluşmuştur. Türkiye'de, farklı yerlerden gelip yaşama tutunabilen, kendi yabancılığını diğerinin yabancılığında eritebilen insanların kurduğu bir toplum çıkmış ortaya.

Yabancıya bu yüzden yakınlık gösterir, konuğu bu yüzden severiz. 'Tanrı misafiri' kavramı bizim için bu yüzden anlamlı. İnsan çeşitliliğini doğal kabul eden, toleransı içselleştiren kültürümüzün kaynaklarından biri de, bu bitmez tükenmez gurbet ve göçmenlik.

Göç hikâyelerini dinledikçe son yıllarda Avrupalı entelektüellerin "hepimiz göçmeniz, hepimiz yabancıyız" söylemi daha yakın geliyor insana.